

Kitap Deęerlendirme

Prof. Dr. Ts. Abuladze - Dr. M. İluridze

TÜRKÇE YAZMALAR KATALOGU

Tiflis 2004, 364 sayfa

Gürcüler ve Gürcistan Türk tarihi içinde, Türk toplumunun en yakın komşularındandır. Çok uzun yıllar Gürcüler ve Gürcistan adlı ülke Türklerin hâkimiyeti ve himayesinde yaşamışlardır. Gürcistan ile bu yakın münasebetimiz kültür alışverişinde bulunmamızı sağlamıştır. İşte bu etkileşim ve alışveriş sonucunda Türkoloji ve Türklük âlemi için Gürcistan'da önemli belgeler, eserler kalmıştır.

Şu an Gürcistan'da dört tane Türkoloji merkezi bulunmaktadır. Gürcistan Türkolojisinin kurucusu M.Fuad Köprülü'nün öğrencisi Sergi Cikia'dır. Onun açtığı yolda yetişen akademisyenler sayesinde günümüz Gürcistan'ında da Türkoloji çalışmaları devam etmektedir.

Gürcistan Bilimler Akademisi, Şark Bilimleri enstitüsünde, Sergi Cikia'nın kızı ve öğrencisi Marina Cikia'da dâhil olmak üzere beş akademisyen görev yapmaktadır. Bilimler Akademisi, Elyazmaları Enstitüsünde görev yapan Prof. Dr. Ts. Abuladze Sergi Cikia'nın ilk doktor öğrencisi olarak görev yapmaktadır. Enstitüde, Abuladze'nin verdiği bilgilere göre Anadolu Türkçesi, Azeri Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Özbek Türkçesine ait yaklaşık 300 kadar elyazması koruma altındadır. Bunların bir kısmını görme imkânımız da oldu. Türkçe yazmaların Arapça ve Farsça derleme (Arapça 25; Farsça 12) elyazması bulunmaktadır. .Defter-i Mufassal Vilayet-i Gürcistan ve 28 meclisten oluşan Körođlu Destanının Tiflis nüshası bu enstitüdeki elyazmaları bölümünde en önemli iki belge olarak durmaktadır.

Elyazmaları Enstitüsü öğretim üyesi Prof. Dr. Ts. Abuladze'nin Türkçe yazmalar üzerinde uzmanlaşmış olduğunu ve bu yazmaların bir katalog çalışmasını oluşturduğunu ve kitap haline getirdiğini öğrendik. Abuladze'nin Gürcistan'daki Türkoloji çalışmaları hakkında Türk Dili Dergisinin Haziran 2004 sayısında bir makalesinin yayınlandığını daha önceden biliyorduk. Ayrıca 3000 Gürcüce kelimenin gürcü alfabesiyle yazılmış Türkçe karşılıkları olduğunu ve bu çalışmanın kitap haline getirildiği bilgisine yine Abuladze sayesinde ulaştık. Ayrıca III. Murat'tan itibaren 200 kadar padişah fermanının üzerinde çalıştığı da son öğrendiklerimiz arasındadır.

Türkçe Yazmalar Katalogu isimli eser Prof. Dr. Ts. Abuladze ve Dr. M. Iluridze'nin ortak oluşturduğu bir eserdir. Eser 364 sayfadır. 2004 yılında Tiflis'te basılmış, basıma TİKA'da destek vermiştir.

Eser "Giriş" bölümüyle başlamaktadır. Giriş bölümünde Gürcistan'daki yazmalar hakkında bilgiler verilmekte ve sadece Türkçe yazmalarının değil Arapça ve Farsça yazmaların da Elyazmaları Enstitüsünde bulunduğunu belirtilmektedir. "Kısaltmalar", "Karşılaşılan İşaretler" ve "Çevirmeyazı" adlı eserin incelenmesini kolaylaştıracak bölümlerden sonra elyazmalarının örnek sayfalar eklenmiştir.

Eserde yazmalar 350 örnekle verilmiştir. Elyazmaları katalogu konularına göre tasniflenmiş haldedir. Elyazmaların içerdikleri konular ve nüshaları eserde gösterilmiştir. Eserdeki yazmalar konularına göre: Heyet ve Nücüm, Biyografi, Silsilename, Dilbilgisi, İktisat, Münşeât, Veterinerlik, Tarih, Hüsnü Hat, Leksikografi, Edebiyat, Şiir, Nesir, Folklor, Tıp, Seyahat, Gizli bilimler, İslam Dini, Fıkıh, Askerlik, Felsefe, Ahlak, Akait İlmi, Mantık, Tasavvuf, Varia ve Parçalar bölümlerinden oluşmaktadır.

Arapça ile Farsça elyazmalarına katılmış Türk dillerinde yazılmış eserlere başka bir bölüm ayrılmıştır. Bu bölümde de yazmalar konularına göre tasnif edilmiş bir biçimde verilmiştir. Yazmalar Nücüm, Biyografi, Dilbilgisi, Münşeât, Edebiyat, Şiir, Nesir, Gizli Bilimler, İslam Dini ve Fıkıh konuları üzerindedir.

Katalogda Gürcü alfabesi, Arap Alfabesi ve Türkiye'de kullanılan Latin alfabesi kullanılarak, Gürcüce ve Türkçe olarak tanıtılmıştır. Her ne kadar çeviri yanlışları olsa da Osmanlı (Arap) alfabesi ile çeviri hatalarını kontrol etmek mümkündür.

Bu bölümden sonra yazma örnekleri kısmı gelmektedir. Selim-name, İskender-name gibi eserlerin örnekleri sunulmuştur. Eserin son bölümü olan "Dizinler" kısmında ise Eser Adları, Müellif ile Mütercimler, Müstensih, Malik vb. kişiler, Yer Adları ve Yazmaların Şifreyle Katalog Sıra Numaraları verilmiştir. En sonda da içindekiler kısmı bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere eser yukarıda sıralanan bölümlerden oluşmaktadır. Eserde yazmalar konularına göre tasnifleşmiş ve hacimce en fazla yer kaplayan bölümünde, alt başlıklardan bazıları şunlardır:

Arap dili fiilinin çekimi, Arap dili grameri, Âşık şiirleri, Aylar nitelenmesi, Azerbaycan dili grameri, Dağıstan hakkında tarihsel bir manzume, Dini notlar, Dört büyük melek, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinin mukaddime ile fihristi, Farsça ders kitabı, Farsça-Türkçe sözlük, Finanssal defter, İlk dört halife hakkında, Miras bölme kitabı, Rusça-Türkçe sözlük ve Ondokuzuncu asrın Gürcistan tarihinden adlı başlıklardır. Aşk şiirleri içerisinde çeşitli destan veya hikâyeler göze çarpmaktadır. Bunların içinde allegorik manzumeler de vardır.

Alt başlıklar sınırlı miktarda verilmiştir. Katalog bu konuda da oldukça zengin bir hazineye sahiptir. Hemen her konu üzerinde başlık bulunabilir. Bu durum da eserin önemini ve zenginlik derecesini ortaya koymasına bakımdan ayrıca bir öneme sahiptir.

Eserin Dizinler kısmında yer alan Eser Adları kısmında Abuşka, Divan (Fuzuli, Nabi), Risale-i Derbend-name, Tahir ile Zühre, Kıssa-i Hoca Ahmed Yesevi, Kitab-i Leyli ve Mecnun ve Yusuf ile Züleyha gibi tanınmış eser adlarının yanı sıra yüzlerce eser adı sıralanmaktadır.

Müellif ve Mütercim adları kısmında ise Evliya Çelebi, Baki, Belig, Fuzuli Bağdadi, Nedim, Mir Ali Şir Nevai ve Yunus Emre gibi yüzlerce isim bulunmaktadır.

Müstensih, Mali vb. kişiler kısmında İshak Paşa, Sultan Abdülhamid (zikredilen), II. Sultan Murad Han (zikredilen), 3. Sultan Murad (tuğrası) ve Yusuf İbn. Abdullah (zikredilen) vb. isimlerin yanı sıra yüzlerce isim daha bulunmaktadır.

Yer adları kısmında da Ahıska, Erzurum, İstanbul, Türkistan, Tiflis, Trabzon, Şam, Kars, Gürcistan, Artvin gibi isimler bulunmaktadır. Bu bölümden sonra Yazmaların Şifreyle Katalog Sıra

Numaraları bölümü verilmiştir. Bu durum da yazmaların Tasnifli bir biçimde düzenli bir şekilde enstitü de korunduğunu göstermektedir. Kitabın en son kısmını da içindekiler bölümü olmaktadır.

Prof. Dr. Ts. Abuladze ve Dr. M. Iluridaze'nin ortak çalışması olan bu katalog Gürcistan'daki Türkçe El yazmalarının zenginliğini ve Türkçe'nin bu coğrafyadaki hâkimiyetini göstermektedir. Sadece katalog çalışması bir kitap oluşturacak güçteki bu yazmalar Türkoloji ilmine, Türk kültür ve tarihine yeni ve ölümsüz katkılar sağlayacak zenginliktedir. Kısaca yüzlerce Türkçe elyazmasının Gürcistan'da ilim âlemine sunulmak üzere Elyazmaları Enstitüsünde araştırmacıları beklediği gerçeğini bu kitaptan öğrenmekteyiz. Eser Gürcistan'daki Türkçe elyazmalarını ortaya çıkarılması bakımından ilk kaynaktır.

Abanoz Küçük

Günay Karaağaç
TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİNE ETKİSİ
V. LEFKE EDEBİYAT BULUŞMASI
(29-30 Nisan 2004)
Akçağ Yayınları, Ankara, 2004

Ortaokulda Genel Türk Tarihi dersini işlerken aklımda hep o Türk kavimleri göçünü anlatan harita gelir. Orta Asya'dan dünyanın her tarafına uzanan göç yollarını simgeleyen kırmızı çizgiler o zamanlar zihnimi hep meşgul etmiştir. Türkler, göçler ve fetihlerle beraber dünyanın hemen hemen her yerine gitmiş, bazen kök salıp varlıklarını korumuş bazen de o milletler içerisinde erimiştir. Haritaya göre göç eden Türklerin büyük bir kısmı gittikleri yerlerde erimiş, bugüne gelenlerin büyük bir kısmı ise Osmanlı coğrafyası içinde kalanlar ve ata yurdundan ayrılmayanlar olmuştur. Bu farklı coğrafyalar beraberinde farklı dinleri, alfabeleri ve kültürleri Türklerin önüne sunmuş, her alfabe ve din değişimi Türk dilinde kelime kadrosu bakımından büyük değişimlere sebep olmuştur. Farklı dillerden Türkçenin ödünç kelime alımında çok etkilenmesi, bu etkinin yazılı dilde Selçuklu ve Osmanlı dön-